

M. IRIMIA

UN DEPOZIT DE BRONZURI LA CONSTANȚA

Pînă nu de mult perioada de maximă înflorire a metalurgiei bronzului era aproape total nedocumentată în Dobrogea. Descoperirea, între anii 1959—1962, a unui număr de șase depozite¹⁾ de unelte, arme, poadoabe și turte de bronz a completat în parte această lacună, dovedind intensitatea de viață și de productivitate a acestei regiuni, cunoscută ca deosebit de bogată din punct de vedere arheologic, mai ales pentru alte epoci istorice.

Depozitelor de mai sus li se adaugă altul, descoperit în luna noiembrie 1966 la Constanța. Cu ocazia executării unui șanț pentru instalarea unor cabluri electrice, lucrătorii au descoperit în zona industrială a orașului, în imediata apropiere a fabricii de mobilă, la 30 m vest de colțul de nord al ultimei hale și 10 m sud de poarta fabricii, un important depozit de bronzuri. Piesele au fost aduse la muzeu de către unul din descoperitori²⁾. O echipă de arheologi și tehnicieni ai muzeului, care s-a deplasat imediat la locul descoperirii, a putut constata că întregul depozit fusese îngropat direct în pămînt, la adîncimea de 1 m, într-o groapă care se profila în taluzul șanțului. Din relatările lucrătorilor, din rezultatele sondajului executat la locul descoperirii, ca și din cercetarea atentă a împrejurimilor, a rezultat că în această zonă nu există alte urme arheologice. Menționăm, de asemenea, că nu a mai fost găsit nici un alt obiect în afara celor prezentate de descoperitor.

* * *

Depozitul se compune dintr-un număr de 38 de obiecte: 12 celuri, 23 seceri, 1 virf de cuțit și 2 turte de bronz, în greutate totală de 7,226 kg (inv. nr. 15.562—15.599).

¹⁾ La Nicolae Bălcescu, Gura Dobrogei, Techirghiol, Nastradin, depozitul nr. 1 de la Sîmbăta Nouă, depozitul nr. 2 de la Sîmbăta Nouă, în Andrei Aricescu, *Depozitele de bronzuri din Dobrogea*, în *SCIV*, 16, 1, 1965, p. 17 și urm.

²⁾ Electricianul Vasile Pribeagu.

I. CELTURILE

Apartin „variantci răsăritene a celtului de tip transilvănean“. Sînt exemplare fără toartă, elipsoidale sau aproape circulare în secțiune orizontală, cu gura dreaptă sau albiată ușor asimetric, cu marginea îngroșată puternic sub formă de manșon. Trecerea între corp și lamă se face brusc, printr-un mic prag. Fețele laterale sînt marcate prin cîte o linie arcuită, parțial reliefată, prelungită pînă la extremitățile lamei. Liniile de contur ale laturilor înguste sînt drepte sau ușor concave. Orificiile în formă de migdală sau ovoidal-neregulate, care serveau la fixarea cozilor, sînt plasate la părțile superioare ale cîte uneia din fețele late. Pe laturile înguste sînt vizibile dungile provenite de la suprapunerea neexactă a valvelor.

Cu toate că aparțin unui singur tip, celturile din depozitul de la Constanța se pot împărți în mai multe grupe :

a) O primă grupă o formează trei exemplare (nr. 1—3) parțial decorate, cu corpul înalt și zvelt (fig. 1/1—3 ; 4 ; 5, 6).

Zonele centrale ale suprafețelor mai late dintre manșon și prag ale unei piese (fig. 1/1 ; 4) sînt decorate cu cîte trei nervuri verticale. Virful

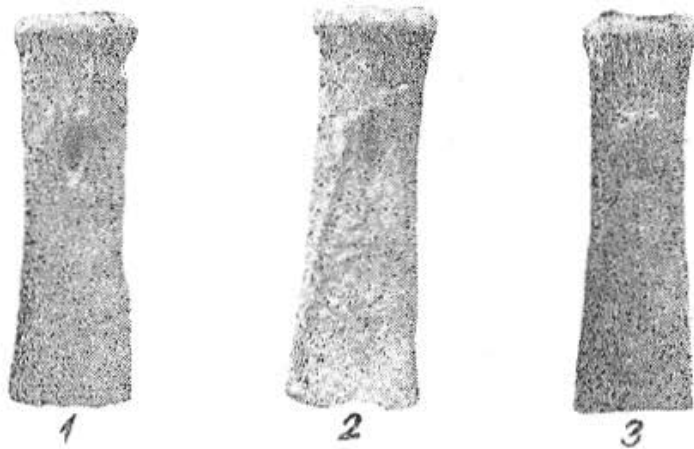

Fig. 1/1—3 (nr. 1—3) — celturi cu decor în relief.

lamei este puțin îndoit și fisurat pe una din laturi, din pricina folosirii ; tăișul, puțin arcuit, prezintă cîteva stirbituri datorate aceleiași cauze. Pe ultima treime lama celtului se îngroășă puțin, lateral.

La a doua piesă (fig. 1/1 ; 5) orificiul sub formă de migdală, este situat în mijlocul unei alveolări asemănătoare, mărginită de un ornament de forma unei linii în relief, care se termină la partea inferioară prin două prelungiri întretăiate. Tăișul, puțin arcuit, are doar cîteva mici stirbituri.

Pe suprafețele late dintre manșon și prag ale celui de-al treilea exemplar (fig. 1/3 ; 6) apare ca decor o linie verticală centrală care se sprijină pe partea de maximă arcuire a liniei care delimitează fețele late ale tăișului. Celtul, care are virful lamei drept și tăișul neascuțit,

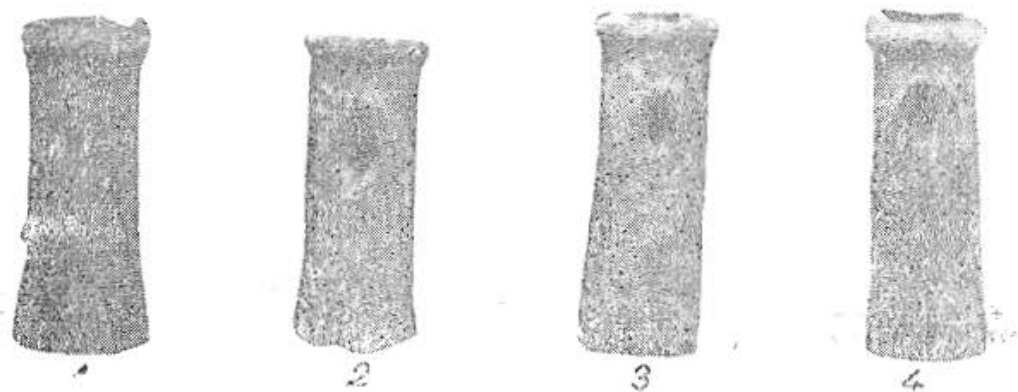

Fig. 2/1—4 (nr. 4—7) — celturi nedecorate. 1 — celt fără orificiu ; 2 — celt cu două orificii.

n-a fost deloc utilizat. Concludent pentru aceasta este și faptul că nici măcar barura tăișului, rămasă de la turnare, n-a fost înlăturată.

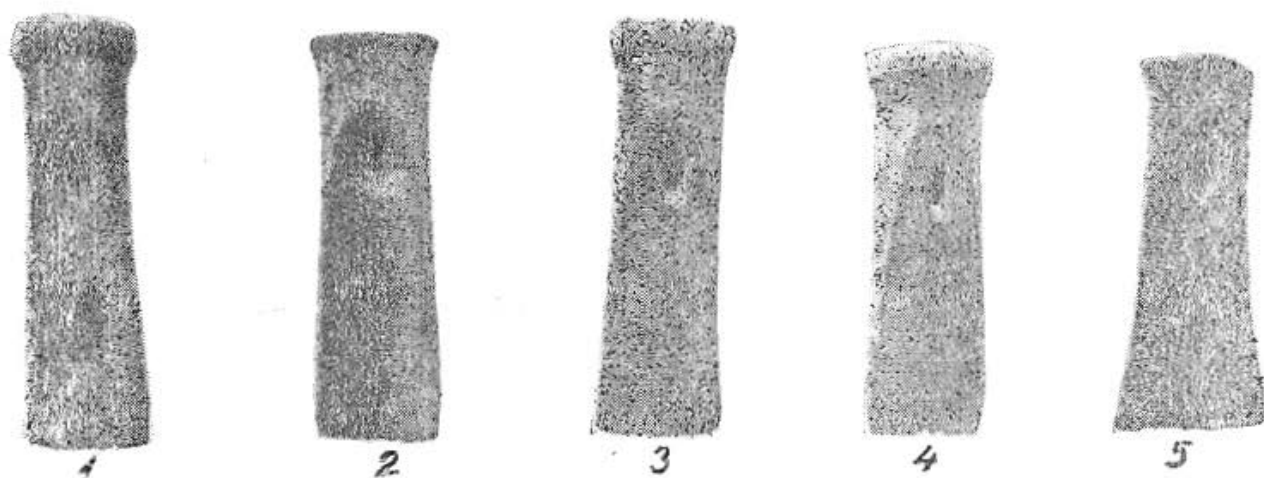

Fig. 3/1—5 (nr. 8—12) — celturi nedecorate.

Cioturile de la turnare nu s-au păstrat la nici una din piese ; după toate indiciile, ea s-a făcut pe la gură, prin unul sau două puncte laterale. Asperitățile rămase n-au fost înlăturate. Patina de culoare verde deschis, acoperă obiectele în întregime.

Dimensiuni :

Nr. 1 (fig. 1/1 ; 4) : lungimea 0,135 m ; diametrele interioare ale găurii de înmănușare 0,031 m și 0,028 m ; diametrele exterioare 0,044 m și 0,037 m ; adâncimea șolului din interior 0,092 m ; lățimea tăișului 0,044 m ; greutatea 0,380 kg.

Nr. 2 (fig. 1/2 ; 5) : lungimea 0,139 m ; diametrele interioare 0,03 și 0,027 m ; diametrele exterioare 0,043 și 0,037 m ; adâncimea găurii de înmănușare 0,081 m ; lățimea tăișului 0,048 m ; greutatea 0,4138 kg.

Nr. 3 (fig. 1/3 ; 6) : lungimea 0,136 m ; diametrele interioare 0,028 m ; și 0,027 m ; diametrele exterioare 0,042 m și 0,036 m ; adâncimea găurii de înmănușare 0,091 m ; lățimea tăișului 0,042 m ; greutatea 0,3865 kg.

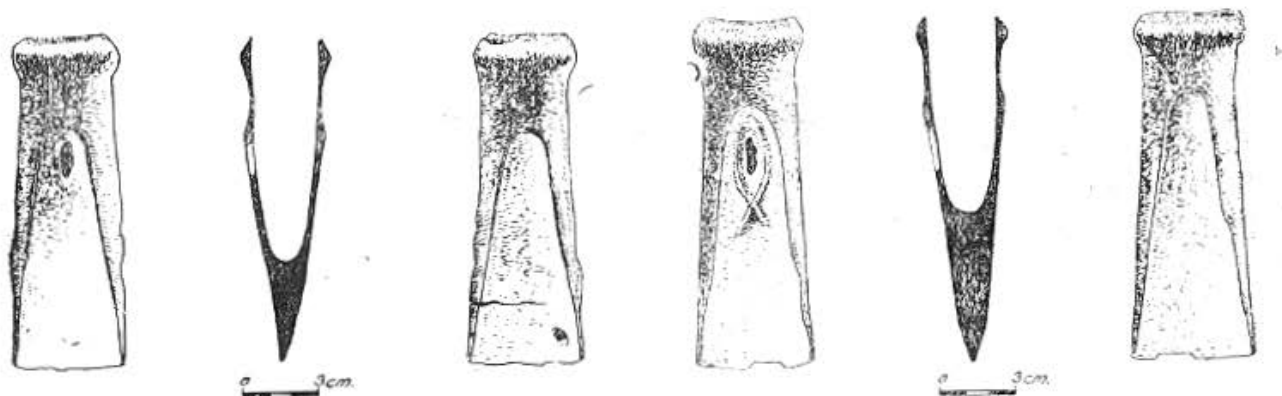

Fig. 4 (a—c) — celtul nr. 1.

Fig. 5 (a—c) — celtul nr. 2

b) a doua grupă o formează patru celturi (nr. 4—7, fig. 2/1—4) nedecorate, mai scunde și mai puțin zvelte decât exemplarele grupei anterioare.

Unuia dintre celturi (fig. 2/1 ; 7) îi lipsește orificiul pentru fixarea cozii. Pe una din fețe, la înălțimea unde era el de obicei plasat, o proe-

Fig. 6 (a—c) — celtul nr. 3.

Fig. 7 (a—c) — celtul nr. 4.

minență ovală, în interiorul căreia e vizibilă o mică alveolare, indică locul unde urma să fie orificiul. Lipsa lui constituie un defect de turnare ; cepul valvei s-a rupt probabil mai înainte, așa încît urmele lui au imprimat în aliajul topit doar locul unde urma să apară orificiul.

Alt exemplar (fig. 2/2 ; 8), are două orificii dispuse simetric pe cele două fețe late ; în acest caz ambele valve au avut cepuri.

Piesele care compun această grupă au tăişul puțin arcuit, tocit sau cu mici ştirbituri, indicii ale unei întrebuinţări de scurtă durată. Orificiile neregulate de pe una din piese (fig. 2/3 ; 9) reprezintă defecte de turnare.

Două exemplare (fig. 2/1 ; 7 si fig. 2/2 ; 8) au ciotul de turnare situat lateral deasupra buzei. La celelalte două (fig. 2/3 ; 9 şi 2/4) urmele lor

Fig. 8 (a—c) — cellul nr. 5.

Fig. 9 (a—c) — cellul nr. 6.

s-au şters. Asperităţile rămase de la turnare nu au fost înlăturate. Obiectele sînt acoperite de o patină verde cu pete maronii.

Dimensiuni :

Nr. 4 (fig. 2/1 ; 7) : lungimea 0,118 m ; diametrele interioare 0,031 m şi 0,028 m ; diametrele exterioare 0,044 m şi 0,041 m ; adîncimea găurii de înmănuşare 0,088 m ; lăţimea tăişului 0,052 m ; greutatea 0,4245 kg.

Nr. 5 (fig. 2/2 ; 8) : lungimea 0,11 m ; diametrele interioare 0,03 m şi 0,023 m ; diametrele exterioare 0,045 m şi 0,039 m ; adîncimea găurii de înmănuşare 0,064 m ; lăţimea tăişului 0,047 m ; greutatea 0,3965 kg.

Nr. 6 (fig. 2/3 ; 9) : lungimea 0,121 m ; diametrele interioare 0,03 m şi 0,028 m ; diametrele exterioare 0,043 m şi 0,039 m ; adîncimea găurii de înmănuşare 0,082 m ; lăţimea tăişului 0,044 m ; greutatea 0,3452 kg.

Nr. 7 (fig. 2/4) : lungimea 0,121 m ; diametrele interioare 0,028 m şi 0,026 m ; diametrele exterioare 0,04 şi 0,036 m ; adîncimea găurii de înmănuşare 0,081 m ; lungimea tăişului 0,044 m ; greutatea 0,328 kg.

c) A treia categorie o formează cinci piese (nr. 8—12, fig. 3/1—5) nedecorate, cu corpul înalt şi zvelt, cu asperităţile de la turnare înlăturate parţial prin martelare şi şlefuire.

Două celturi (fig. 3/1 ; 10 și fig. 3/2) au câte o creștătură mică la buză — pe partea opusă celei unde e plasat orificiul pentru fixarea cozii. — datorită legăturii care ținea suspendat dopul în timpul turnării și care a împiedicat răspîndirea uniformă a aliajului topit. Asimetria accentuată a buzei celtului nr. 12 (fig. 3/5 ; 11) se datorează, probabil,

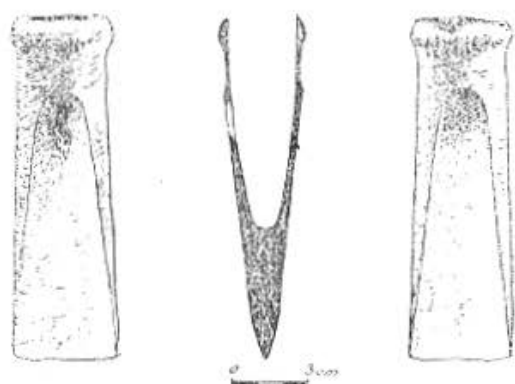

Fig. 10 (a—c) — celtul nr. 8

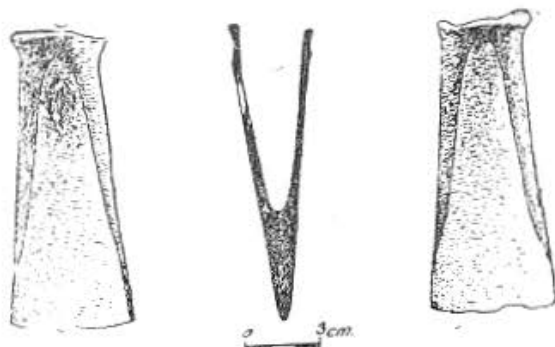

Fig. 11 (a—c) — celtul nr. 12.

defecțiunii uneia dintre valve. Manșonul celtului nr. 11 (fig. 3/4) este fațetat.

Toate exemplarele acestei grupe au tăișul drept, puțin știrbit ; tăișul celtului nr. 12 (fig. 3/5 ; 11) e mult lățit spre vîrf. Cioturile de la turnare nu s-au păstrat. Piesele au o patină neagră maronie, cu pete-verzui.

Dimensiuni :

Nr. 8 (fig. 3/1 ; 10) : lungimea 0,137 m ; diametrele interioare 0,028 m și 0,027 m ; diametrele exterioare 0,04 și 0,035 m ; adîncimea găurii de înmănușare 0,085 m ; lățimea tăișului 0,04 m ; greutatea 0,3805 kg.

Nr. 9 (fig. 3/2) : lungimea 0,13 m ; diametrele interioare 0,028 m și 0,023 m ; diametrele exterioare 0,042 și 0,033 m ; adîncimea golului din interior 0,081 m ; lățimea tăișului 0,039 m ; greutatea 0,432 kg.

Nr. 10 (fig. 3/3) : lungimea 0,132 m ; diametrele interioare 0,027 m și 0,028 m ; diametrele exterioare 0,042 și 0,036 m ; adîncimea găurii de înmănușare 0,081 m ; lățimea tăișului 0,043 m ; greutatea 0,402 kg.

Nr. 11 (fig. 3/4) : lungimea 0,123 m ; diametrele interioare 0,027 m și 0,021 m ; diametrele exterioare 0,041 m și 0,033 m ; adîncimea găurii de înmănușare 0,073 m ; lățimea tăișului 0,037 m ; greutatea 0,372 kg.

Nr. 12 (fig. 3/5 ; 11) ; lungimea 0,12 m ; diametrele interioare 0,024 m și 0,021 m ; diametrele exterioare 0,04 m și 0,034 m ; adîncimea găurii de înmănușare 0,078 m ; lățimea tăișului 0,049 m ; greutatea 0,326 kg.

II. SECERILE

1. Numerele 1—6 (fig. 12/1—6) Șase seceri de tipul numit „à patte“, dintre care cinci întregi (nr. 1—5, fig. 12/1—5) și una fragmentară (nr. 6, fig. 12/6). Aceste exemplare sînt de dimensiuni reduse, au spinarea puțin îngroșată, printr-o nervură în relief, lama îngustă și lin-arcuită. Turnarea s-a făcut pe la capetele mînerelor, în tipare mono-valve acoperite. Mînerile, puțin arcuite, sînt ceva mai groase decît lamele. La patru piese (nr. 1—4) terminația neregulată a mînerelor

indică locul pe unde a fost turnat bronzul (fig. 12/1—4). Celelalte două, (nr. 5—6) au fost pilitе în zona cioturilor de turnare (fig. 12/5—6).

Două seceri (fig. 12/1—2) au tăișul — pe ultima jumătate a lamei începînd din dreptul curburii maxime, dantelat. Un al treilea exemplar (fig. 12/3) are dantelat vîrful. Alte două piese (fig. 12/4—5) au tăișul drept, puțin știrbit din cauza corodării bronzului. Din ultimul exemplar al acestei grupe (fig. 12/6) se păstrează doar prima jumătate; tăișul părții rămase este asemănător cu porțiunea corespunzătoare a celorlalte piese.

În genere, aceste seceri au fost îngrijit turnate, în tipare diferite, cu toate dimensiunile lor foarte apropiate. Bronzul a făcut o masă compactă, fără goluri de aer și fără mari defecte de turnare. Asperitățile de la turnare nu au fost înlăturate. Patina, de culoare verde cu nuanțe negre-maronii, acoperă obiectele în întregime.

Dimensiuni :

Nr. 1 (fig. 12/1 și 17/1) : lungimea spinării pe arc 0,238 m ; lungimea lamei pe coardă 0,205 m ; lățimea maximă 0,022 m ; greutatea 0,056 kg.

Nr. 2 (fig. 12/2) : lungimea spinării pe arc 0,242 m ; lungimea lamei pe coardă 0,22 m ; lățimea maximă 0,022 m ; greutatea 0,063 kg.

Nr. 4 (fig. 12/4) : lungimea spinării pe arc 0,244 m ; lungimea lamei pe coardă 0,22 m ; lățimea maximă 0,023 m ; greutatea 0,065 kg.

Nr. 5 (fig. 12/5) : lungimea spinării pe arc 0,238 m ; lungimea lamei pe coardă 0,215 m ; lățimea maximă 0,023 m ; greutatea 0,066 kg.

Nr. 6 (fig. 12/6) : lungimea spinării pe arc 0,152 m ; lungimea lamei pe coardă 0,135 m ; lățimea maximă 0,022 m ; greutatea 0,0435 kg.

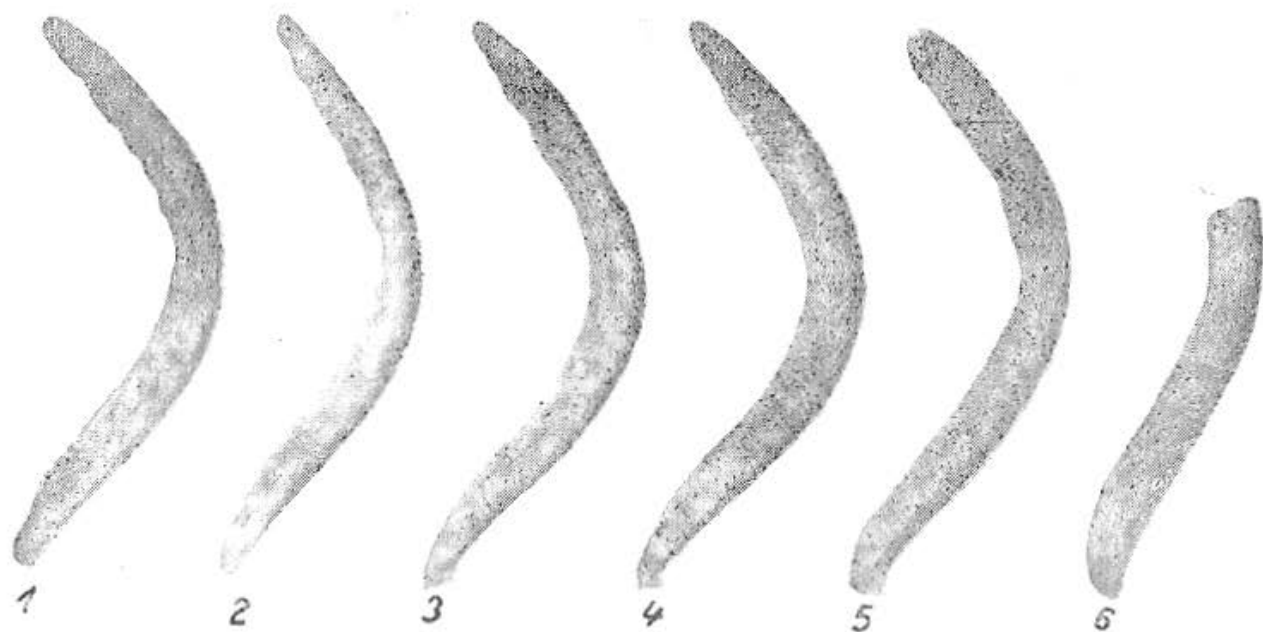

Fig. 12/1—6 (nr. 1—6) — seceri de tipul „à patte“.

2. Numerele 7—10 (fig. 13/1—4). Patru seceri, dintre care două întregi (fig. 13/2—3) și două fragmentare (fig. 13/1,4), reprezentînd o variantă a tipului „à patte“. Exemplarele din această categorie sînt puțin arcuite ; au lama îngustă, uniformă pe toată lungimea, puțin ascuțită spre vîrf, spinarea îngroșată, reliefată ca o nervură, mînerul mai

arcuit decît la exemplarele grupei anterioare. Turnarea s-a făcut pe la capetele mînerelor. Nu se observă defecte de execuție. Asperitățile rămase de la turnare n-au fost înlăturate. Piesele sînt acoperite de o patină verde, cu nuanțe negre-maronii.

Fig. 13/1—4 (nr. 7—10) — seceri reprezentînd o variantă a tipului „à patte“.

Secerei nr. 7 (fig. 13/1) îi lipsește vîrfurile; a fost îndoită la descoperire. Pe ultima treime tăișul lamei e dantelat (ca și la exemplarele nr. 1—2, fig. 12/1—2). Secerile nr. 8—9 (fig. 13/2—3) au tăișul puțin știrbit, din cauza corodării bronzului și sînt rupte din antichitate. Secera nr. 8 are terminația mînerului pilită. Mînerul secerei nr. 10 (fig. 13/4) este parțial martelat. Exemplarul acesta a fost rupt și îndoit la descoperire.

Dimensiuni :

Nr. 7 (fig. 13/1) : lungimea spinării pe arc 0,203 m ; lungimea lamei pe coardă 0,194 m ; lățimea maximă 0,023 m ; greutatea 0,0715 kg.

Nr. 8 (fig. 13/2 ; 17/2) : lungimea spinării pe arc 0,245 m ; lungimea lamei pe coardă 0,211 m ; lățimea maximă 0,024 m ; greutatea 0,090 kg.

Nr. 9 (fig. 13/3) : lungimea spinării pe arc 0,238 m ; lungimea lamei pe coardă 0,254 m ; lățimea maximă 0,025 m ; greutatea 0,096 kg.

Nr. 10 (fig. 13/4) : lungimea spinării de arc 0,176 m ; lungimea lamei pe coardă 0,172 m ; lățimea maximă 0,025 m ; greutatea 0,063 kg.

3. Numerele 11—16 (fig. 14/1—6). Șase seceri, dintre care cinci întregi (fig. 14/1—5) și una fragmentară (fig. 14/6), reprezentînd un tip intermediar între secerile de tipul numit „à patte” și secerile cu buton. În cadrul acestei categorii se surprinde și evoluția unor forme din altele.

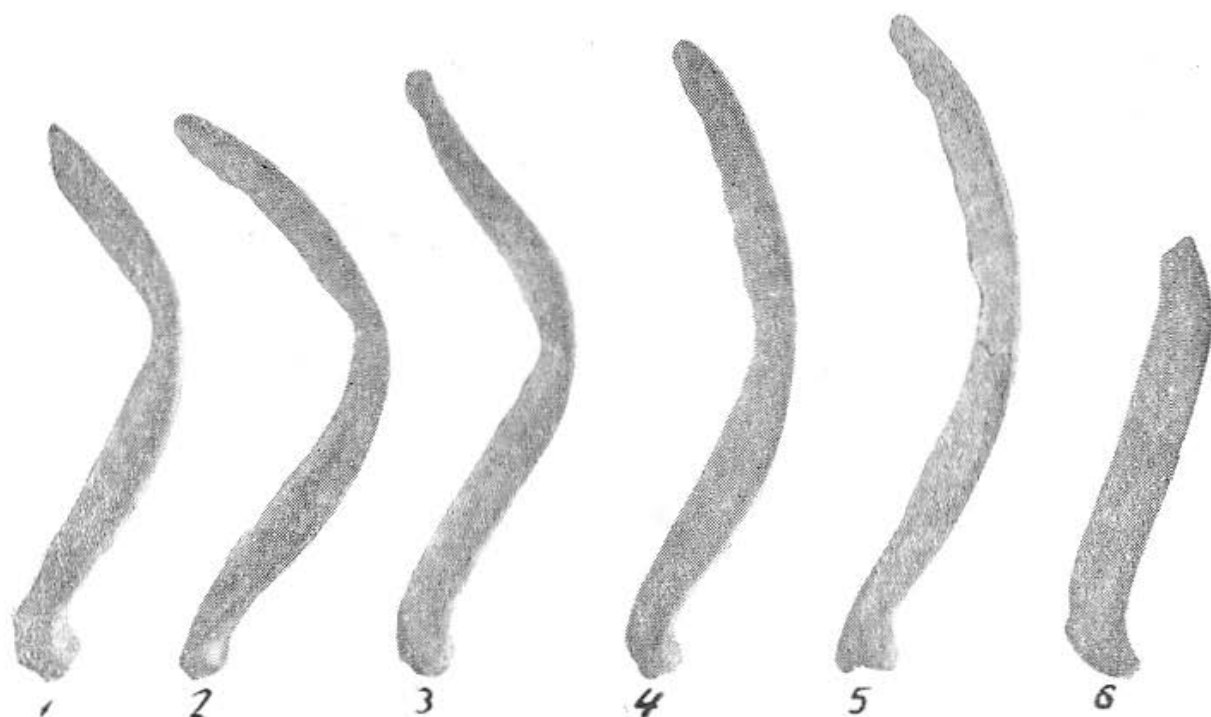

Fig. 14/1—6 (nr. 11—16) — tip intermediar între secerile „à patte” și cele cu buton.

Aceste exemplare au spinarea puțin îngroșată, lama îngustă și gîtuită brusc la locul de maximă arcuire. Turnarea — în tipare mono-valve acoperite — s-a făcut pe la capetele mînerelor, așa cum o indică și cioturile rămase. În raport cu lamele, mînerile sînt mult îngroșate, căpătînd aspectul unor bulbi masivi. Unele exemplare au fost îngrijit turnate (nr. 12, 14, 16 ; fig. 14/2, 4, 6) ; altele mai puțin îngrijit (nr. 11, 13, 15 ; fig. 14/1, 3, 5). Asperitățile rămase nu au fost înlăturate. Patina, de culoare verde sau neagră-maronie, acoperă obiectele în întregime.

Secerei nr. 11 (fig. 14/1) îi lipsește vîrfurile ; la descoperire a fost ruptă în două. Știrbiturile tăișului secerei nr. 12 (fig. 14/2) sînt datorate corodării bronzului. Exemplarele nr. 13—16 (fig. 14/3—6) de dimensiuni tot mai mari, au arcuirea lamei tot mai mică. Secera nr. 13 are atît știrbituri vechi, cît și noi. Tăișul secerei nr. 14 a fost zimțuit la descoperire. Știrbiturile secerei nr. 15 se datorează corodării bronzului ; fisurarea ei la mijloc reprezintă un defect de turnare. Din piesa nr. 16 se păstrează prima jumătate, ruptă din antichitate în dreptul gîturii lamei, la locul de maximă arcuire.

Dimensiuni :

Nr. 11 (fig. 14/1 și 17/3) : lungimea spinării pe arc 0,214 m ; lungimea lamei pe coardă 0,20 m ; lățimea maximă 0,021 m ; greutatea 0,0835 kg.

Nr. 12 (fig. 14/2) : lungimea spinării pe arc 0,243 m ; lungimea lamei pe coardă 0,223 m ; lățimea maximă 0,024 m ; greutatea 0,082 kg.

Nr. 13 (fig. 14/3) : lungimea spinării pe arc 0,23 m ; lungimea lamei pe coardă 0,226 m ; lăţimea maximă 0,022 m ; greutatea 0,0715 kg.

Nr. 14 (fig. 14/4) : lungimea spinării pe arc 0,242 m ; lungimea lamei pe coardă 0,234 m ; lăţimea maximă 0,023 m ; greutatea 0,083 kg.

Nr. 15 (fig. 14/5) : lungimea spinării pe arc 0,257 m ; lungimea lamei pe coardă 0,242 m ; lăţimea maximă 0,024 m ; greutatea 0,0885 kg.

Nr. 16 (fig. 14/6) : lungimea spinării pe arc 0,157 m ; lungimea lamei pe coardă 0,152 m ; lăţimea maximă 0,025 m ; greutatea 0,059 kg.

4. Numerele 17—21 (fig. 15/1—5). Cinci seceri cu buton, dintre care patru întregi (nr. 17, 19—21 ; fig. 15/1,3—5) şi una fragmentară (nr 18 ; fig. 15/2), turnate în tipare monovalve acoperite.

Exemplarul nr. 17 (fig. 15/1 şi 17/4) are lama puternic arcuită, aproape în unghi drept şi spinarea îngroşată. Prima jumătate a lamei e îngustă ; cealaltă e mult mai lată şi dantelată. Butonul, situat în apropierea capătului mînerului, apare ca o îngroşare a nervurii exterioare. Secera nr. 18 (fig. 15/2) are lama lată ; vîrfurile lipseşte. Spre exterior lama se îngroaşă lin, fără a se termina printr-o nervură proeminentă. A fost îndoită la descoperire. Secera nr. 19 (fig. 15/3) are lama îngustă, deschisă, mai lată în prima jumătate. Butonul e situat lateral, la extre-

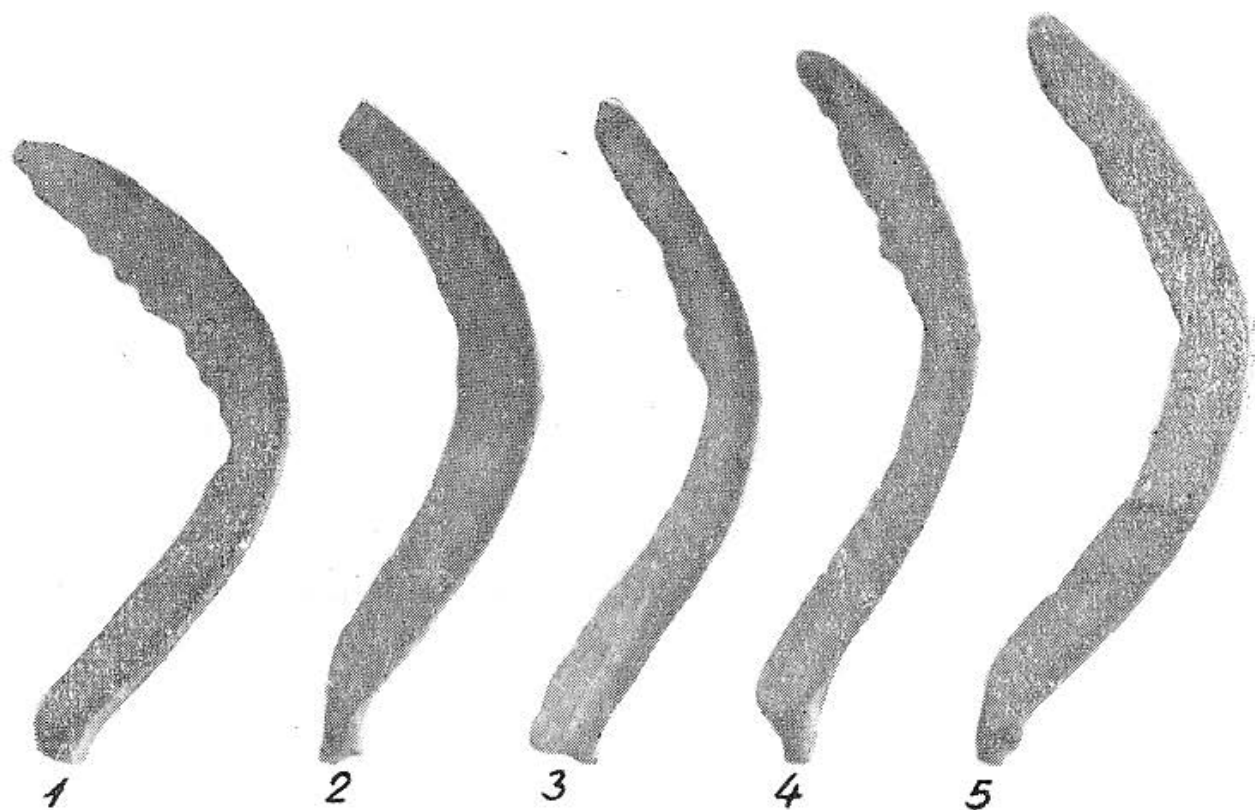

Fig. 15/1—5 (nr. 17—21) — seceri cu buton.

mitatea spinării. Spre vîrf lama — mult ştirbită din cauza corodării bronzului — se îngustează. Exemplarele nr. 20—21 (fig. 15/4—5) au lamele înguste, subţiri, puţin arcuite, iar spre vîrf mai late, dantelate, dar şi ştirbite din cauza corodării. Secera nr. 21 (fig. 15/5) e ruptă din antichi-

tate. La exemplarele nr. 18, 20—21, butonii se profilează pe mînerele înguste, îngroșate, distincte de lamă. Obiectele sînt acoperite de o patină verde, cu nuanțe maronii.

Dimensiuni :

Nr. 17 (fig. 15/1 și 17/4) : lungimea spinării pe arc 0,256 m ; lungimea lamei pe coardă 0,228 m ; lățimea maximă 0,03 m ; greutatea 0,116 kg.

Nr. 18 (fig. 15/2) : lungimea spinării pe arc 0,235 m ; lungimea lamei pe coardă 0,211 m ; lățimea maximă 0,027 m ; greutatea 0,094 kg.

Nr. 19 (fig. 15/3) : lungimea spinării pe arc 0,233 m ; lungimea lamei pe coardă 0,218 m ; lățimea maximă 0,024 m ; greutatea 0,073 kg.

Nr. 20 (fig. 15/4) : lungimea spinării pe arc 0,256 m ; lungimea lamei pe coardă 0,243 m ; lățimea maximă 0,024 m ; greutatea 0,0825 kg.

Nr. 21 (fig. 15/5) : lungimea spinării pe arc 0,285 m ; lungimea lamei pe coardă 0,255 m ; lățimea maximă 0,024 m ; greutatea 0,078 kg.

5. Numerele 22—23 (fig. 16/1—2 ; 17/5). Două seceri de un tip deosebit, cu lama subțire, lată, puternic arcuită — aproape în unghi drept — și terminată printr-un peduncul prelung, îngust, dreptunghiular în secțiune, care se împlînta într-un mîner. Secerile au fost lățite prin martelare. La secera nr. 23 (fig. 16/2), se văd spre mîner resturile metalului prelins. Muchia secerilor nu mai apare sub forma unei spinări îngroșate, și e mult subțiată, aproape ascuțită. Grosimea maximă este la mijlocul lamei și spre mîner. Turnarea acestor piese s-a făcut pe la partea de maximă arcuire a lamelor, unde se mai observă încă urmele cioturilor, cu toate că au fost puternic martelate. Secerile sînt acoperite cu o patină verde-maronie. Exemplarul nr. 22 (fig. 16/1 și 17/5) are tăișul ascuțit și pedunculul îndoit ; spre vîrfurile lamei — pe partea exterioară — sînt două creștături recente. Exemplarul nr. 23 (fig. 16/2) are tăișul lamei neascuțit și pedunculul îndoit ; rupturile lamei la mijloc și ale pedunculului la locul arcuirii, sînt recente.

Dimensiuni :

Nr. 22 (fig. 16/1 și 17/5) : lungimea secerii pe arc 0,401 m ; lungimea lamei pe coardă 0,231 m ; lățimea maximă 0,043 m ; lungimea pedunculului 0,08 m ; greutatea 0,160 kg.

Nr. 23 (fig. 16/2) : lungimea secerii pe arc 0,384 m ; lungimea lamei pe coardă 0,236 m ; lățimea maximă 0,041 m ; lungimea pedunculului 0,062 m ; greutatea 0,135 kg.

III. VÎRF DE CUȚIT (fig. 16/3 și 17/6), turnat într-un tipar bivalv. Muchia depășește în grosime lama pe ambele fețe. Vîrfurile sînt rotunjite spre capăt și puțin arcuite în sus.

Dimensiuni : lungimea pe muchie 0,139 m ; lungimea pe tăiș 0,144 m ; lățimea maximă 0,022 m ; greutatea 0,030 kg.

IV. a) TURTĂ DE BRONZ (fig. 16/4), plată, de mici dimensiuni, de formă ovoidală neregulată, cu un mic orificiu oval în centru. Patina, verde.

Dimensiuni : lungimea 0,061 m ; lățimea 0,039 m ; grosimea 0,008 m ; greutatea 0,064 kg.

Fig. 16/1—5 - obiecte din depozitul de bronzuri de la Constanța. 1, 2 (nr. 22, 23) seceri cu peduncul.
3 — virf de cuțit. 4—5 turte de bronz.

b) Turtă de bronz (fig. 16/5) de dimensiuni mijlocii, de formă ovală, cu una din suprafețe concavă, iar cealaltă convexă, cu goluri de aer și zgură. Patina verde-maronie.

Dimensiuni : lungimea 0,111 m ; lățimea 0,093 m ; grosimea 0,023 m ; greutatea 0,667 kg.

* * *

Obiectele de bronz din depozitul de la Constanța, prin caracteristicile tipologice pe care le prezintă, aparțin în cea mai mare parte tipurilor și variantelor specifice spațiului extra-carpatic.

Celturile, care alcătuiesc din punct de vedere tipologic o unitate, își găsesc similitudini la Drajna de Jos³, Oinac⁴ (pe teritoriul Munteniei), Ulmi-Liteni⁵ (pe teritoriul Moldovei), Nicolae Bălcescu⁶ (în Dobrogea), Gorsko Kossovo (Sevlievo)⁷ și Florentin (Vidin)⁸, în Bulgaria. Decorul în relief care înconjură orificiul în formă de migdală al celtului nr. 2 (fig. 1/2 și 5) de la Constanța, e întâlnit pe unele exemplare de la Oinac, unde apare atât în jurul orificiului, cât și pe fața opusă, neperforată, căpătînd fie conturul unui oval cu prelungiri în formă de cîrlige la capătul de jos, fie forma literei grecești Ω, mai perfect ori mai imperfect redată⁹. Prin urmare, celturile din depozitul de la Constanța se pot grupa în seria a ceea ce prof. I. Nestor și prof. Mircea Petrescu-Dîmbovița au numit „varianta răsăriteană a celtului de tip transilvănean“¹⁰, iar Silvia Marinescu-Bîlcu „celturi de tip sud-estic“¹¹.

Orificiile în formă de migdală aplicate pe una sau chiar pe ambele fețe laterale, imediat sub arcadă se întîlnesc atât la celturile care alcătuiesc „varianta răsăriteană a celtului de tip transilvănean“, cât și la piesele răsăritene propriu-zise, servind pentru fixarea lemnului în gaura de înmănușare¹². Cercetătorul Mircea Rusu arată că purtătorii culturii Noua, aplicînd la unele variante ale celturilor transilvănene găuri în formă de simbură de migdală cu diferite motive redată prin linii reliefate, au

³ I. Andrieșescu, *Nouvelles contributions sur l'âge de bronze en Roumanie. Le dépôt de bronzes de Drajna de Jos et l'épée de Bucium în Dacia*, II, 1925, p. 365, pl. III/8.

⁴ Silvia Marinescu-Bîlcu, *Клад бронзовых изделий в оинаке în Dacia*, NS, VII, 1963, p. 537 și urm., fig. 2/1—2 ; 3/1—2 ; 5/3—6 ; 6/1—6.

⁵ Marilena Florescu, *Depozitul de obiecte de bronz de la Ulmi-Liteni în Arheologia Moldovei*, I, 1961, p. 114 și urm., fig. 3/5 și 4/8.

⁶ Andrei Aricescu, *op. cit.*, fig. 3/2—9.

⁷ Max Ebert, *Reallexikon der Vorgeschichte*, vol. II, Berlin, 1925, art. *Bulgarisch*, p. 204 și urm., pl. 104/e, g.

⁸ *Ibidem*, pl. 104/h.

⁹ Silvia Marinescu-Bîlcu, *op. cit.*, fig. 1/1—2 ; 5/1—2.

¹⁰ M. Petrescu-Dîmbovița, *Contribuții la problema sfîrșitului epocii bronzului și începutul epocii fierului în Moldova*, în *SCIV*, IV, 3—4, 1953, p. 467—470. Țin să mulțumesc și pe această cale tov. prof. M. Petrescu-Dîmbovița pentru indicațiile date.

¹¹ Silvia Marinescu-Bîlcu, *op. cit.*, p. 524.

¹² I. Nestor, *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, în *Ber. R.G.K.* 22, 1933, p. 131 și urm. ; M. Petrescu-Dîmbovița, *loc. cit.* : A. Tallgren, *ESA*, II, 1926, p. 182, fig. 106/12—13 ; T. Sulimirski, *WPZ*, XXV, 1938, p. 136, fig. 5/a, d—f și pl. III/1—6,8 etc.

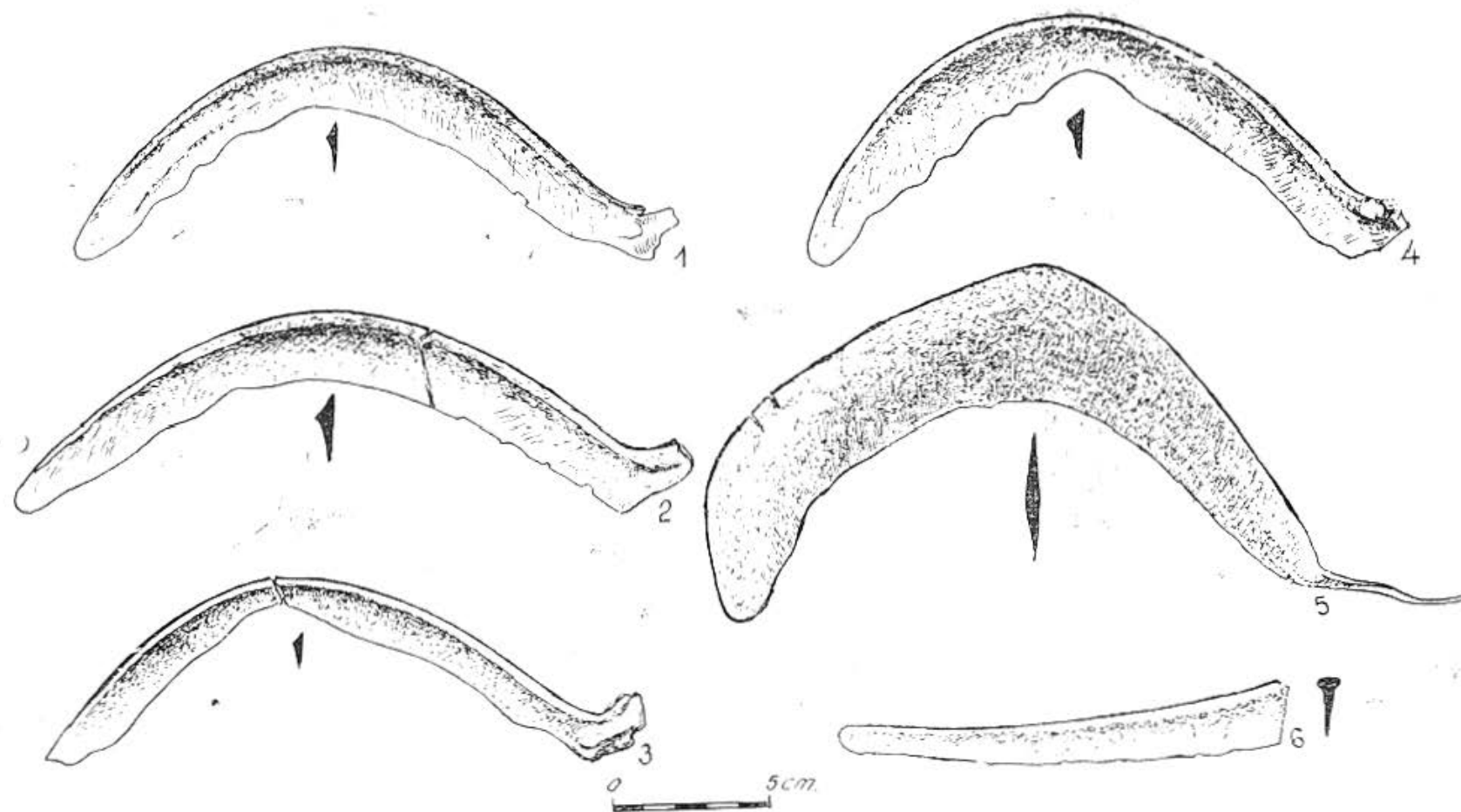

Fig. 17/1—6 — obiecte din depozitul de bronzuri de la Constanța. 1 (nr. 1) — seceră de tipul „à patte”; 2 (nr. 8) — variantă „à patte”; 3 (nr. 11) — tip intermediar între secerile „à patte” și cele cu buton; 4 (nr. 17) — cu buton; 5 (nr. 22) — cu peduncul; 6 — virf de cutit.

creat variantele „răsăritene“ pe care apoi le-au vehiculat, ajungînd și prin schimb pînă departe, peste limitele ariei de răspîndire a acestei culturi¹³.

Secerile de tipul „à patte“ (nr. 1—6, fig. 12/1—6 și 17/1) prin formă și prin terminația mînerului, își găsesc analogii la Drajna de Jos¹⁴, Olteni¹⁵ și Nicolae Bălcescu¹⁶. Exemplarele nr. 7—10 (fig. 13/1—4 și 17/2), care reprezintă o variantă a tipului „à patte“, au analogii la Drajna de Jos¹⁷ și Gura Dobrogei¹⁸. Pentru tipul intermediar între secerile „à patte“ și cele cu buton (nr. 11—16, fig. 14/1—6 și 17/3), găsim similitudini la Gura Dobrogei¹⁹. Secerile hibride dintre tipul „à patte“ și cele cu buton dovedesc încercările încă neizbutite ale meșterilor locali de a imita secerile cu buton transilvănene. Secerile cu buton se întîlnesc, destul de frecvent, atît în depozitele din epoca bronzului, cît și în cele mai tîrzii — hallstattiene. Cele cinci piese de acest tip (nr. 17—21, fig. 15/1—5 și 17/4), au analogii la Ilișeni²⁰, Scheia²¹, Dăieni²², Nazarcea²³ și Gura Dobrogei²⁴. Dar secerile cu buton din depozitul de la Constanța se deosebesc, totuși, de tipul clasic prin dimensiunile mult mai mici ale butonilor, fapt ce le apropie mai mult de tipul de seceri răsăritene decît de cele central-europene.

Cele două seceri cu lama lată, puternic arcuită, se apropie ca formă de secerile cu cîrlig²⁵, fără a aparține, totuși, acestui tip.

Absența completă a spinării îngroșate, ba mai mult, chiar subțierea și ascuțirea prin martelare a părții exterioare, ca și forma prelungită de peduncul a limbei, indică anumite trăsături care aparțin unui tip deosebit de seceri. Aceste exemplare își găsesc analogii în regiunile nord-vest caucaziene²⁶ și par a fi rezultat din contaminarea tipului clasic de seceră cu cîrlig, larg răspîndit în întregul spațiu carpato-dunărean, cu secerile

¹³ Mircea Rusu, *Depozitul de bronzuri de la Balșa*, în *Sargetia*, IV, 1966, p. 30 și notele nr. 8—9. Aduc și pe această cale mulțumiri tov. Mircea Rusu pentru sugestiile date.

¹⁴ I. Andrieșescu, *op. cit.*, pl. V/2—3, 8—9, 15—16, 18, 22, 28, pl. VI/1, 14, 26, 30.

¹⁵ Alexandrina D. Alexandrescu, *Dépôts de l'âge du bronze tardif în Inventaria Archaeologica, Corpus des ensembles archéologiques*, fasc. 2, 1966, Ed. Acad. R.S.R., R 16/5.7.

¹⁶ A. Aricescu, *op. cit.*, fig. 3/10, 12—13, 15—17.

¹⁷ I. Andrieșescu, *op. cit.*, pl. V/1, 25, 29, 31; p. 5, 13, 22, 27, 33, 38.

¹⁸ A. Aricescu, *op. cit.*, fig. 4/5, 18.

¹⁹ *Ibidem*, fig. 4/6—9, 21.

²⁰ Grigore Foiț, *Depozitul de obiecte de bronz de la Ilișeni*, în *Arheologia Moldovei*, II-III, 1964, fig. 1/4—7, p. 461.

²¹ M. Petrescu-Dîmbovița, *Date noi relativ la descoperirile de obiecte de bronz de la sfîrșitul epocii bronzului și începutul hallstattului din Moldova*, în *Arheologia Moldovei*, II-III, 1964, fig. 6/12.

²² A. Aricescu, *op. cit.*, fig. 6/2.

²³ *Ibidem*, fig. 6/1.

²⁴ *Ibidem*, fig. 4/10—14.

²⁵ Marin Dinu și Ghenuță Coman, *Depozitul de obiecte de bronz de la Bozia Nouă*, în *Arheologia Moldovei*, II-III, 1964, fig. 1/2—4, 2/2—4.

²⁶ A. A. Iessen, *Прикубанский очаг металлургии и металлообработки в конце медно-бронзового века* în *MIA*, 23, 1951, fig. 48/2; E. I. Krupnov, *Древняя история северного кавказа* Moscova, 1960, pl. VII/4, 5; VIII/2; IX/10. E. I. Krupnov datează însă greșit secerile de acest tip în sec. XI-VIII î.e.n.; A. I. Terenoșkin, *Предки-фский период на Днепровском праводерезье* Kiev, 1961, fig. 32/4.

cu peduncul răsăritene²⁷. În epoca culturii Noua apariția unor tipuri hibride a fost favorizată, așa cum arată Adrian C. Florescu, de emigrarea spre vest a triburilor Srubno-Hvalinsk, cu care ocazie sînt antrenate în adîncul ariei Noua bronzuri est-europene (uralo-caucaziene) și de contracurentul carpato-dunărean spre est, cu care ocazie elementele central-europene ale metalurgiei bronzului sînt vehiculate pînă în zonele nord-vest pontice²⁸. În acest fel, diferitele variante de seceri cu peduncul din mediul caucazian sînt difuzate pînă în regiunea Volgăi și în spațiul nord-pontic, determinînd apariția unor forme hibride rezultate din contaminarea tipului Kostroma cu tipul de seceră cu cîrlig²⁹.

Fragmentul de cuțit a aparținut unui exemplar cu vîrf mai arcuit decît la alte piese similare³⁰.

Pe baza analogiilor pe care le prezintă cu alte descoperiri din spațiul extracarpatic, depozitul de la Constanța poate fi considerat, din punct de vedere cronologic, ca fiind contemporan cu cultura Noua³¹ și aparținînd perioadei de sfîrșit a epocii bronzului (Reinecke D)³².

Depozitul de la Constanța se caracterizează printr-o mică varietate de tipuri de obiecte, cuprinzînd în exclusivitate unelte și material brut pentru lucru. Aceasta reprezintă de fapt un lucru obișnuit pentru depozitele din regiunile extracarpatică, din care nu lipsesc, în primul rînd — așa cum arăta prof. M. Petrescu-Dîmbovița — unelte, urmînd în ordine podoabele și abia în cele din urmă armele³³.

Descoperirea la Cernavodă a unor tipare de turnat obiecte de bronz datînd dintr-o fază mai înaintată a culturii cu același nume³⁴, dar mai ales existența în Dobrogea, confirmată încă odată prin descoperirea de la Constanța, a bronzului brut, ne indică cu certitudine o activitate metalurgică de atelier locală. Cît privește existența în acest depozit a unor seceri întregi, rupte încă din antichitate, faptul poate fi pus mai degrabă în legătură cu o rupere neintenționată, accidentală, în timpul transportării și depozitării obiectelor, decît cu o rupere intenționată în vederea retopirii a unor piese rebut. Păstrarea secerilor rupte ca și existența singulară a unor fragmente care practic nu mai puteau fi folosite, arată că materialul era strîns cu grijă, pentru o viitoare refolosire.

²⁷ A. A. Iessen, *op. cit.*, fig. 44; A. O. Krivțova-Grakova, *бронзовое повозыжье и приуральские бронзы в эпоху поздней бронзы*, în *MIA*, Moscova, 1955, fig. 14/10, 12.

²⁸ Adrian C. Florescu, *Sur les problèmes du bronze tardif carpato-danubien et nord ou est pontique*, în *Dacia*, NS, XI, 1967, p. 77. Exprim și pe această cale mulțumiri tov. Adrian C. Florescu pentru informațiile și sugestiile date.

²⁹ *Ibidem*, p. 89.

³⁰ I. T. Dragomir, *Le dépôt de l'âge du bronze tardif de Băleni*, în *Inventaria Archaeologica, Corpus des ensembles archéologiques*, fasc. 4, 1967, Ed. Acad. R.S.R., R 18 a/9.

³¹ Pentru încadrarea cronologică a acestei culturi vezi la Adrian C. Florescu, *Contribuții la cunoașterea culturii Noua*, în *Arheologia Moldovei*, II-III, 1964, p. 143 și urm.

³² M. Petrescu-Dîmbovița, *Date noi relativ la descoperirile de bronzuri din Moldova*, *loc. cit.*, p. 265.

³³ *Ibidem*, p. 262.

³⁴ D. Ecereiu, în D. M. Pippidi și D. Berciu, *Din Istoria Dobrogei*, I, București, 1965, p. 81.

Existența în acest depozit a unor unelte (topoare și seceri) de loc utilizate, ca și folosirea destul de limitată în timp a unora dintre ele, dovedește că obiectele au fost îngropate nu mult după ce au fost produse împreună cu o parte din materialul brut, pe care meșterul nu a mai avut timp să-l întrebuițeze. Faptul că majoritatea pieselor nu au fost folosite, ca și prezența turtelor, arată că meșterul ambulant făurar le-a ascuns înainte de a fi valorificat prin schimb, ceea ce reprezintă o dovadă în plus pentru originea lor locală.

Apariția unui depozit la Constanța, ca și existența, cunoscută mai de dinainte, a depozitelor de la Nicolae Bălcescu, Gura Dobrogei și Techirghiol³⁵, între care distanțele în timp și în spațiu nu sînt prea mari³⁶, ridică, printre altele, și problema intensității de locuire a zonei litorale și a regiunii învecinate, în perioada de sfîrșit a epocii bronzului și de început a epocii fierului, zonă în care, după cum se știe, nu au apărut pînă în prezent decît cu totul sporadic alte urme arheologice din aceeași vreme³⁷, ceea ce, bineînțeles, nu poate fi decît o întîmplare. Cauzele care au determinat pe proprietarul depozitului să-l ascundă sînt în strînsă legătură cu factorii interni și externi care au cauzat îngroparea celorlalte depozite de bronzuri contemporane în întreg spațiul carpato-dunărean.

R É S U M É

UN DEPÔT D'OBJETS EN BRONZE, À CONSTANTZA.

Au mois de novembre 1966, en creusant la terre pour installer des câbles électriques dans la ville de Constantza on a découvert, dans le voisinage de la fabrique de meubles, un important dépôt d'objets en bronze. Les objets avaient été enterrés à une profondeur de 1 m. Aucune autre trace archéologique ne fut trouvée dans cette zone.

Le dépôt renferme 38 objets, dont le poids total monte à 7,226 kg : 12 celts appartenant à la variante orientale du celt de type transylvain, 6 faucilles du type nommé „à patte“, a faucilles représentant un type hybride, entre les faucilles à patte“ et celles à bouton, 5 faucilles à bouton, 2 faucilles à pédoncule, 1 pointe de couteau et 2 tourteaux en bronze.

Les objets du dépôt de Constantza appartiennent aux types et aux variétés spécifiques pour l'espace extracarpatique. Les deux faucilles aux pédoncules (no 22—23), fig. 16/1—2) sont d'un type à part : elles représentent un mélange entre le type classique de faucilles à crocht, largement répandu sur tout l'espace carpato-danubien — et les faucilles caucasiennes à pédoncule, type Kostroma.

Du point de vue chronologique, si l'on s'appuie sur les analogies que ces objets présentent avec d'autres objets découverts dans l'espace extracarpatique, on peut considérer le dépôt de Constantza comme étant contemporain de la culture Noua et appartenant à la dernière période de l'époque du bronze (Reineke D.).

³⁵ A. Aricescu, *op. cit.*, p. 22—25.

³⁶ Techirghiolul era în antichitate regiune litorală ; porțiunea de pămînt pe care astăzi se află orașul Eforie, ca și lacul, nu existau. Constanța-Techirghiol, circa 20 km ; Constanța-Nicolae Bălcescu, circa 30 km ; Nicolae Bălcescu-Gura Dobrogei, circa 25 km.

³⁷ În com. Limanu, „la coada lacului Mangalia“, prin urmare tot în zona litorală ; vezi A. Aricescu, *op. cit.*, p. 17 și fig. 1

E R A T Ă

Pagina	Rîndul	În loc de:	Se va citi:
33	17	1958	1957
86	nota 60	<i>Dacia</i> , NS, V, p. 68	<i>Dacia</i> , NS, VII, p. 68
101	nota 4	б оннаке	в Оннаке
104	nota 27	бтєнное повозжѣе и приуєрноморы в эпоху	Степное Поволжѣе и Причерноморѣе в эпоху
105	12 de jos	a faucilles	6 faucilles
136	4 de jos	Murighiol	Mahmudia
137	11 de jos	Phocacea	Phocaea
193	nota 3, rîndul 2	începutul formării culturii Latène geto-dace la Dunărea de Jos, în <i>MCA</i> , IV	p. 243—252 ; <i>MCA</i> , III, 1957, p. 247—254 ; <i>MCA</i> , V,
202	nota 38, rîndul 2	în a doua jumătate	în prima jumătate
269	9 de sus	astfel, dintre cele	astfel, sînt dintre cele
272	nota 3	кнрамика	керамика
295	17 de sus	larg	clar
295	17 de jos	talpă sau o	talpă ca o
295	5 de jos	Propoziția : „Celălalt capăt al toartei este incizată cu linii în unghi“	se suprimă
297	6 de sus	fig. 20	fig. 21
301	4 de jos	nostru	nostru. 68
302	10 de sus	18 d	19 d
309	40	Οὐαλέρ (ιοῦν)	Οὐαλέρ (ιον)
309	41	Ἀθανέω <α>	Ἀθανέων <α>
309	I,53	Εὐσηβῆς	Εὐσηβῆς
310	I,11	Κόρν (ηλιου)	Κορν (ελίου)
310	II,5	Ζωσίμου	Ζωσίμου
310	14	Torquillina	Tranquillina
310	I,27	fiul lui Pharnakos	fiul lui Thodoros
312	30	Artemides	lui Artemis
345	7 de sus	descoperirile	descoperiri
386	nota 118, rîndul 1	în NS	în <i>Dacia</i> , NS
409	nota 3, rîndurile 2—3	логильшк ранєофеодальной эпоху	могильник раннефеодальной эпохи
429	8 de jos	жеолитическая... в хыршове	Неолитическая... в Хыршове
430	3 de jos	sobeudscha und Beziehungen	Dobrudscha und ihre Beziehungen
431	6 de sus	медтидин (Добрудта)	Меджидия (Добруджа)
434	29 de sus	эллинистический	эллинистический
434	29 de sus	Добрудте	Добрудже
434	30 de sus	вас-конок	раскопок
436	13 de sus	Peef	Peek
438	17 de sus	NS, 1958	NS, II 1958
441	27 de sus	пгредальные одряды	погребальные обряды
450	7 de sus	граффита	граффита
451	21 de sus	архимектира	архитектура
451	42 de sus	Por	Fora
451	47 de sus	Por	Pora
452	44 de sus	Двубрядовый могильндк ран- нефеодальной эпохи в капул виилор	Двубрядовый могильник ра- нефеодальной эпохи в Капул Виилор
509	5 de jos	307	269